

Naslov članka/Article:

Vzgajanje bralca in uporaba slikanice v 1. razredu

Raising a Reader and the Use Picture Books in First Grades

Avtor/Author:

Aleksandra Kolar

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk št. 3/2017, letnik 19

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Slika 1: Bralni kotiček v razredu

Aleksandra Kolar,
OŠ Janka Kersnika Brdo

Vzgajanje bralca in uporaba slikanice v 1. razredu

POVZETEK: Učiteljice na razredni stopnji se trudimo, da bi vzgajale navdušene bralce, zato načrtujemo delo v razredu tako, da otrokom redno beremo in predstavljamo različne knjige, predvsem slikanice. Uporabljamo jih ne le pri pouku slovenščine, temveč jih vključujemo tudi v druge predmete in dejavnosti. Z medpredmetnim povezovanjem krepimo znanje otrok in večamo interes za delo. Slikanice ne uporabljamo le kot leposlovno, vzgojno in izobraževalno sredstvo, temveč tudi za motivacijo pri izvajanju različnih dejavnosti in kreativnem poustvarjanju. Izkušnje so pokazale, da učence 1. razreda slikanice zelo pritegnejo, saj jih motivirajo tako za začetno branje kot za delo v šoli.

Ključne besede: slikanice, vzgajanje bralca, medpredmetno povezovanje, poustvarjanje.

Raising a Reader and the Use Picture Books in First Grades

Abstract: Teachers of the first five grades are striving to raise enthusiastic readers, which is why we plan our lessons in such way to regularly read to our pupils and introduce different books, especially picture books, to them. We incorporate books in various school subjects and activities, not only in Slovene lessons. Thanks to inter-subject connections, we are strengthening the pupils' knowledge and increasing their interest in work. Picture books are not only used for literary and educational purposes, but also serve as motivational means for different activities and artistic re-creations. According to experience, first-graders are very much drawn to picture books, which function as a source of motivation for first reading steps, as well as school work.

Keywords: picture books, raising readers, inter-subject connections, re-creation

1. Uvod

Vse pogosteje pri učencih prvošolcih ugotavljam, da imajo skromnejši besedni zaklad in težave z izražanjem. S sistematičnim opismenjevanjem se temu pridružijo še težave z branjem. Nekateri otroci še niso razvili pravega odnosa do knjig in niso navajeni rokovanja z njimi. Zelo radi uporabljamo različne interaktivne medije, mesto knjige vse prevečkrat zavzemajo računalnik, tablice, pametni telefoni ... Te naprave pa ne morejo nadomestiti knjig. Opažam, da so otroci, ki jih poučujem, vedoželjni, vendar med seboj zelo različni. Imajo različne sposobnosti vzdrževanja koncentracije in zanimanja. Potrebujemo več časa za umirjanje, hitro postanejo nemirni in potrebujejo nenehno spodbudo za delo. Prišla sem do spoznanja, da je slikanica pravo orodje za spoprijemanje z opisanimi težavami.

Slikanica ima izjemen pomen za otroke v prvem razredu s svojo sporočilnostjo, vizualno podobo, z izjemno motivacijsko noto. Učitelju omogoča, da učence preko ilustracij in besedila pritegne k delu, jih umiri, motivira, spodbudi njihovo razmišljanje in razvija ustvarjalnost, hkrati pa vzgaja in izobražuje. Kako torej učencem vzbuditi željo po preživljanju prostega časa s knjigo, slikanico? Kako spodbujati branje v družinskem krogu in posledično omogočiti lažje začetke usvajanja tehnike branja? To lahko dosežemo z različnimi dejavnostmi in projekti, ki potekajo na ravni šole ter razreda. Seveda ne gre pozabiti na velik pomen vključevanja staršev v proces vzgoje bralcev začetnikov.

V nadaljevanju prispevka predstavljam, kako v razredu spodbujam interes za branje (vzgajanje bralca) in konkretni primer uporabe slikanice v povezavi z drugimi predmeti (medpredmetno povezovanje).

2. Vzgajanje bralca

Odnos do branja se prične oblikovati že zelo zgodaj v otroštvu. S slikanico in primernimi knjigami se otroci srečajo že kot malčki, najprej doma in nato še v vrtcu. »Veliko vlogo pri razvoju pozitivnega odnosa do branja (ko otrok spozna, da je branje vrednota, da je nekaj prijetnega in koristnega) in interesa za branje odigra otrokova družina.« (Bucik, 2003, str. 112). Pomembno je ozavestiti tri pomembne dejavnike razvoja porajajoče pismenosti pri (pred)šolskem otroku, ki jih poudarja Mednarodna federacija knjižničnih združenj IFLA (2006): obkroženost z bralnim gradivom, branje otroku in model odraslega, ki bere (oz. je zgled pismenosti) (Haramija, 2017, str. 2). Treba se je zavedati, da ni pomembna le obkroženost otrok z bralnim gradivom, temveč tudi vsakodnevno branje odraslega, ki bere otroku in je bralni zgled (npr. otrok lahko opazuje starše, učitelja ali učiteljico, ki bere). Na ta način bomo knjige prijazno približali otroku. Žal pa ne izhajajo vsi otroci iz bralno spodbudnega okolja, zato ima pri tem zelo pomembno vlogo šola.

Cilji bralnega poučevanja so različni glede na starost in vrsto šolanja. Stroka vidi šolsko branje kot razvijanje bralnih sposobnosti (razvijanje bralne tehnike, bralnega razumevanja, uporaba branja za učenje), razvijanje motivacije za branje in razširitev branja na vse zvrsti besedil: umetnostna, neumetnostna besedila. Prav tako je cilj pripeljati učenca ob koncu šolanja do bralne pismenosti, o kateri govorimo, kadar je učenec sposoben brati tekoče, prebrano razumeti in informacije, pridobljene z branjem uporabljati pri reševanju učnih in življenjskih problemov ter za osebno rast (Pečjak in Gradišar, 2015).

V obdobju opismenjevanja je zelo pomembno, da otroke pritegnemo k poseganju po primernih knjigah, ki jim bodo pomagale pri začetnem branju. V želji, da bi vzgojila zavzete, radovedne in motivirane bralce, sem delo v razredu načrtovala tako, da sem otrokom redno brala in predstavljala različne knjige.

2.1. Motivacija za branje

Opismenjevanje je neprekinjen proces, ki se prične že v predšolski dobi v otrokovem okolju in družini. Tak proces je dolgotrajen in poteka preko vseh štirih komunikacijskih dejavnosti: branja, pisanja, govorjenja in poslušanja (Pečjak in Gradišar, 2015). Za nekatere učence je to zelo naporen in ne preveč prijeten proces, pri katerem potrebujejo veliko spodbude, pohval in potrpežljivosti.

Pri opismenjevanju je treba upoštevati načelo postopnosti in individualnosti, ki predvideva, da pri usvajanju tehnike branja vsak otrok določa svoj tempo razvoja. V okviru književne vzgoje to pomeni, da ne začnejo pravljic in pesmic brati vsi naenkrat, ampak lahko vsak začne

z branjem takrat, ko je njegova tehnika branja dovolj razvita. S tem omogočimo učencem, da je samostojno prebiranje literature lahko prijetno doživetje (Kordigel in Saksida, 2001).

V začetni fazi opismenjevanja imajo pomembno vlogo poleg učiteljev tudi starši. Prav redno branje z otrokom je eden od temeljev uspešnega opismenjevanja. Že v začetku leta sem jih (po)vabila k sodelovanju in jih opozorila na pomembnost, ki jo imajo na začetku bralne poti otrok. Poudarila sem pomen druženja z otrokom ob knjigi, spodbujanje in ustvarjanje pozitivne izkušnje z začetki branja. Starši so poleg učitelja glavni motivatorji za poseganje po knjigah bralcev začetnikov.

3. Slikanica pri pouku v 1. razredu

Ob razmišljanju, kako pomembno je učence navaditi na poseganje po knjigah in kasneje tudi branje, sem si zastavila naslednje temeljne cilje, ki so me spremljali skozi celo leto:

- Povečati interes učencev za poseganje po knjigah/slikanicah.
- Spodbujati branje, primerno stopnji bralne sposobnosti učenca.
- Različne slikanice vključevati v pouk pri vseh predmetih in s tem povečati motivacijo za delo in ustvarjalnost.

Slikanice so posebna oblika knjige, ki združujejo besedilo, ilustracije v enovito celoto; slikanica ima torej tri pomembne sestavine: besedilo, ilustracije in vsebinsko-oblikovni odnos med besedilom in ilustracijo. Pomembna je interakcija med besedilom in ilustracijo, ki z raznolikostjo vpliva na slikanico samo: na njeno zunanjo podobo, razumevanje besedila in ilustracije (Haramija in Batič, 2013, str. 29). Slikanice torej z vizualno podobo otroke motivirajo za poslušanje, branje in ponovno poseganje po knjigi ter jim omogočijo boljše razumevanje prebranega besedila.

3.1 Načini spodbujanja poseganja po slikanicah/knjigah v razredu

Projekt bralne značke z imenom **Pravljični palček** poteka na naši šoli že vrsto let. Vanj so bili vključeni vsi učenci prvih razredov, projekt je trajal celo leto. Cilj bralne značke v prvem razredu je bil pritegniti otroke in starše k prebiranju knjig, spoznavanju novih slikanic in k obiskovanju različnih knjižnic. Pri tem so se krepili odnosi med starši in otroki. Pomemben cilj je bil tudi navajanje otrok na sproščeno izražanje, pripovedovanje zgodbe ob slikah, pri čemer sem spodbujala izražanje v celih povedih.

V razredu smo oblikovali **bralni kotichek**, ki je omogočal otrokom ves čas dostop do različnih knjig. V kotichek

smo postavili knjige, ki smo jih po določenem času zamenjali, in sicer glede na zanimanje otrok. Učenci so lahko pred poukom, med odmori ali po pouku knjige prelistavali, brali in se ob njih družili. Vsak mesec so učenci izbrali eno knjigo, ki smo jo v jutranjem krogu prebrali in jo glede na vsebino ilustrirali, dramatisirali ali pa se o njej le pogovorili.

Med šolskim letom smo večkrat **obiskali šolsko knjižnico**, se seznanili s knjižnico v domačem kraju, hkrati pa so imeli učenci celo leto možnost obiskovati **knjižnico »na hodniku«**, ki je namenjena le prvošolcem (prvi razredi so v vrtcu in ne na matični šoli). Prav ta majhna knjižnica je bila učencem zelo ljuba in so jo z veseljem vsak teden obiskali in si sposodili knjige. V okviru učnega načrta smo izvajali tudi KIZ (**pridobivanje knjižnično informacijskih znanj**), ki ga je vodila šolska knjižničarka.

V razredu smo se večkrat v šolskem letu dogovorili, da so učenci prinesli svojo **»naj knjigo«**. Skupaj smo nato eno izbrali, jo prebrali, se o njej pogovorili ter nanjo navezali kakšno dejavnost čez dan. Preostale knjige so si otroci lahko med odmorom izmenjali in jih pregledali.

Prav tako pomembna celoletna dejavnost je bila **jutranji krog**, v katerem smo namenili vsakodnevno nekaj minut branju različnih knjig. Navadno sem izbrala knjige, ki sem jih brala v nadaljevanjih. Po vsakem branju smo se o prebranem pogovorili, pri čemer sem spodbujala izražanje v celih povedih. Na tak način so se otroci seznanili tudi z različnimi obsežnejšimi knjigami. Učenci so se v jutranjem krogu umirili in z veseljem pričakovali nadaljevanje v prihodnjih dneh.

3.2. Praktična uporaba slikanice pri pouku in poustvarjanje (medpredmetno povezovanje)

V učnem načrtu je v okviru književne vzgoje načrtovana obravnava slikanice L. Suhadolčana: Cepepetavček. Slikanico je ilustrirala slovenska ilustratorica Jelka Reichman. Zgodba je sodobna pravljica, v kateri se prepleta več tem. Osrednja tema je prijateljstvo med otrokom (Polonco) in leseno igračo (poleno z imenom Cepepetavček). Polonca Cepepetavčka odnese v muzej igrač, kjer ga pusti čez noč, da bi ga zavarovala pred varuško, ki ga želi vreči v peč. Naslednjo noč skupaj s Cepepetavčkom po nesrečnem naključju ostaneta zaklenjena v muzeju igrač, kjer ponoči igrače oživijo. Zjutraj ju speča na tleh najde paznik. Zgodba prikazuje zblíževanje med odraslim (paznikom v muzeju igrač) in otrokom (Polonco), skrb za prijatelja, odnos ljudi do igrač in predmetov.

Branje slikanice z naslovom Cepepetavček je potekalo tri dni. Po branju so sledile različne dejavnosti.

Prvi dan sem prebrala del slikanice Cepecepetavček, ki pripoveduje o deklici Polonci, ki je v varstvu pri sosedu. Na vrtu najde kos lesa in ga, kot novo igračo, poimenuje Cepecepetavček.

Učence sem pred branjem povabila k razmisleku, kakšne igrače imajo doma, katere so jim najljubše. Sledilo je branje odlomka. Po branju smo se ob ilustracijah pogovorili o prebranem in ugotovili, kakšna je bila Polončina igrača, kako je gospa, ki je pazila deklico, govorila. Daljše besede smo zlogovali in zraven ploskali (šteli zloge). Sledil je pogovor o rimah. Poiskali smo še rime na ime Polonca (smiselne in nesmiselne). Nato je vsak otrok poiskal rimo na svoje ime, če je bilo potrebno, smo mu pomagali. Pri tem so se otroci zelo zabavali in z iskanjem rim nadaljevali tudi med odmorom. Sledila je ilustracija prebranega dela zgodbe v obliki stripa.

Zgodbo sem povezala z matematiko, kjer smo nadaljevali z igro iskanja skritega predmeta (poleno) in pri tem uporabljali ustrezne izraze za orientacijo v prostoru (spodaj, zgoraj, levo, desno, v, na ...). Učenci so po navodilih prenašali poleno, šolske igrače in jih postavljali na določeno (ustrezno) mesto.

Naslednji dan so učenci v šolo prinesli svojo najljubšo igračo.

Cilji, ki sem jim ta dan sledila pri pouku, so bili:

Učenec:

- si širi besedni zaklad in se izraža v celih povedih,
- danim besedam zna poiskati rimo,
- slušno razčlenjuje besede na zloge. Določi število zlogov,
- spozna in samostojno oblikuje strip,
- pravilno uporablja izraze za določanje položaja predmeta v prostoru,
- zna se orientirati v prostoru,

Drugi dan sem prebrala nadaljevanje zgodbe, v katerem Polonca obišče muzej igrač s Cepecepetavčkom in ga predstavi pazniku, ki govori v rimah. Polonca se odloči, da bo Cepecepetavčka pustila ponoči med igračami, ker se boji, da bi ga varuška skurila v peči.

Po branju smo ob slikah obnovili zgodbo in ugotavljali, kaj je posebnega pri gospodu pazniku. Pogovorili smo se, kaj se je zgodilo s Cepecepetavčkom ponoči (otroci pripovedujejo nadaljevanje zgodbe) in o strahovih, ki jih imajo. Ugotovili smo, da se skoraj vsak česa boji in spoznavali načine premagovanja strahov. Pogovorili smo se o pregovoru »strah ima velike oči«. Sledil je pogovor o čustvih in izražanju z obrazno mimiko. Nato so narisali drugi del zgodbe v obliki stripa.

Učenci so se do naslednjega dne doma pozanimali o pregovorih, ki jih poznajo starši ali stari starši. Njihova naloga je bila, da so izvedeli, kaj pregovor pomeni in so ga nato predstavili sošolcem.

Zgodbo sem povezala s spoznavanjem okolja in z matematiko. Pogovorili smo se o tem, kakšne igrače je Polonca našla na polici in jih opisovali. Sledil je pogovor o vrsti, oblikah in različnih materialih igrač, ki so jih prinesli v šolo. Po razredu smo iskali različne igrače, jih razvrščali glede na določeno lastnost (velikost, barva, material, namen ...) in jih preštevali. Oblikovali smo razredni »muzej igrač«, ki so jih prinesli od doma in jih razvrstili po določenem kriteriju.

Cilji, ki sem jim sledila, so bili:

Učenec:

- si bogati besedni zaklad in se izraža v celih povedih,
- razvija domišljijo ob nadaljevanju zgodbe,
- spozna različna čustva in jih izraža z obrazno mimiko in z besedo,
- ubesedi svoje strahove in spozna različne načine za njihovo preprečevanje,

Sliki 2 in 3: Primera zgodbe v obliki stripa

- spozna in razume pomen pogovorov,
- zna razvrščati predmete/igrače po določeni lastnosti,
- zna oblikovati, poimenovati in preštrevati člane množice.

Tretji dan smo se pred branjem pogovorili o pogovorih, ki so jih prinesli od doma in o njihovem pomenu. Sledilo je branje zgodbe, ki pripoveduje o Polonci, ki se pritiho-tapi v muzej po Cepecepetavčka in ostaneta v muzeju zaprta čez noč. Zjutraj ju najde paznik.

Pogovorili smo se ob ilustracijah in opisovali počutje ob tem, ko se kdo zgubi. Do naslednjega dne so dokončali ilustracijo stripa v zvezek. Pogovorili smo se o vrstah igrač v muzeju in o tem, kakšen je bil Cepecepetavček: enostaven kos lesa, ki je lahko igrača.

Zgodba je bila izhodišče za ustvarjanje pri likovni umetnosti. Pogovarjali smo se, s čim se otroci najraje igrajo v razredu (ugotovili smo, da so to lego kocke). Odločili smo se, da izdelamo igračo iz odpadnega materiala s skupinskim delom. Razmišljali smo, kaj vse lahko sestavimo iz določenega števila lego kock (npr. hišo lahko spremenimo v stolp, ograjo, robota ...), in se odločili, da

bomo izdelali igračo, ki se lahko poljubno sestavlja, razstavlja. Pogovorili smo se o potrebnem materialu, pripomočkih in poteku dela. Skupine so izbrale različne oblike škatel, poimenovala obliko škatel/teles, nato so jih s postopkom kaširanja oblepili. Ko so se posušile, sta sledila barvanje in nameščanje ježkov na vse strani škatel, ki so omogočali različne postavitve naših velikih lego kock.

Cilji, ki sem jim sledila, so bili:

Učenec:

- prostorsko oblikuje iz odpadne embalaže in razvija prostorske predstave,
- spozna uporabnost odpadne embalaže (ekološka ozaveščenost),
- učenec se navaja na delo v skupini, medsebojno pomoč in sodelovanje,
- razvija vztrajnost, ustvarjalnost in ročne spretnosti,
- utrjuje znanje o geometrijskih telesih.

Slika 4: Razvrščanje igrač

4. Sklep

Učenci so ob obravnavi slikanice L. Suhodolčana: Cepecepetavček zelo uživali, prav tako so navdušeno sodelovali v vseh aktivnostih, ki so sledile branju. Pri delu so bili zelo motivirani in so z veseljem pričakovali, kaj jih čaka naslednji dan. Z izvajanjem različnih dejavnosti, ki so se navezovala na branje slikanice, smo poglobili doživljanje prebrane zgodbe in jo uspešno povezali z različnimi predmeti (matematika, spoznavanje okolja, likovna umetnost).

Mnogi učenci prvega razreda branje doživljajo kot nekaj težkega in zahtevnega. Za branje je otroka treba navdušiti. To najlažje storimo tako, da jim v šoli in doma čim več beremo in ponujamo različne vrste kakovostnih knjig. Pomembno je, da učenci posegajo po primerno zahtevnih knjigah in da izbirajo knjige tudi po svojih željah in interesih, le tako je mogoče doseči, da bodo postali bralci za vse življenje. Za doseg tega cilja pa je potrebno vzajemno sodelovanje družine in šole.

Viri in literatura:

Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V Grosman, M. in drugi, *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. (str. 112-118). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Haramija, D. in Batič, J.(2013). *Poetika slikanice*. Murska Sobota: Franc-Franc.

Haramija, D. (2017). Uvod. V D. Haramija in drugi, (ur.), *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti* (str. 1-7). Elektronska knjiga. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. Dostopno na: <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/268>.

Kordigel, M. in Saksida, I. (2001). *Jaz pa berem! Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Rokus.

Pečjak, S. in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Suhodolčan, L. (2011). *Cepecepetavček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slike 5, 6, 7: Končni izdelki »Lego kocke«